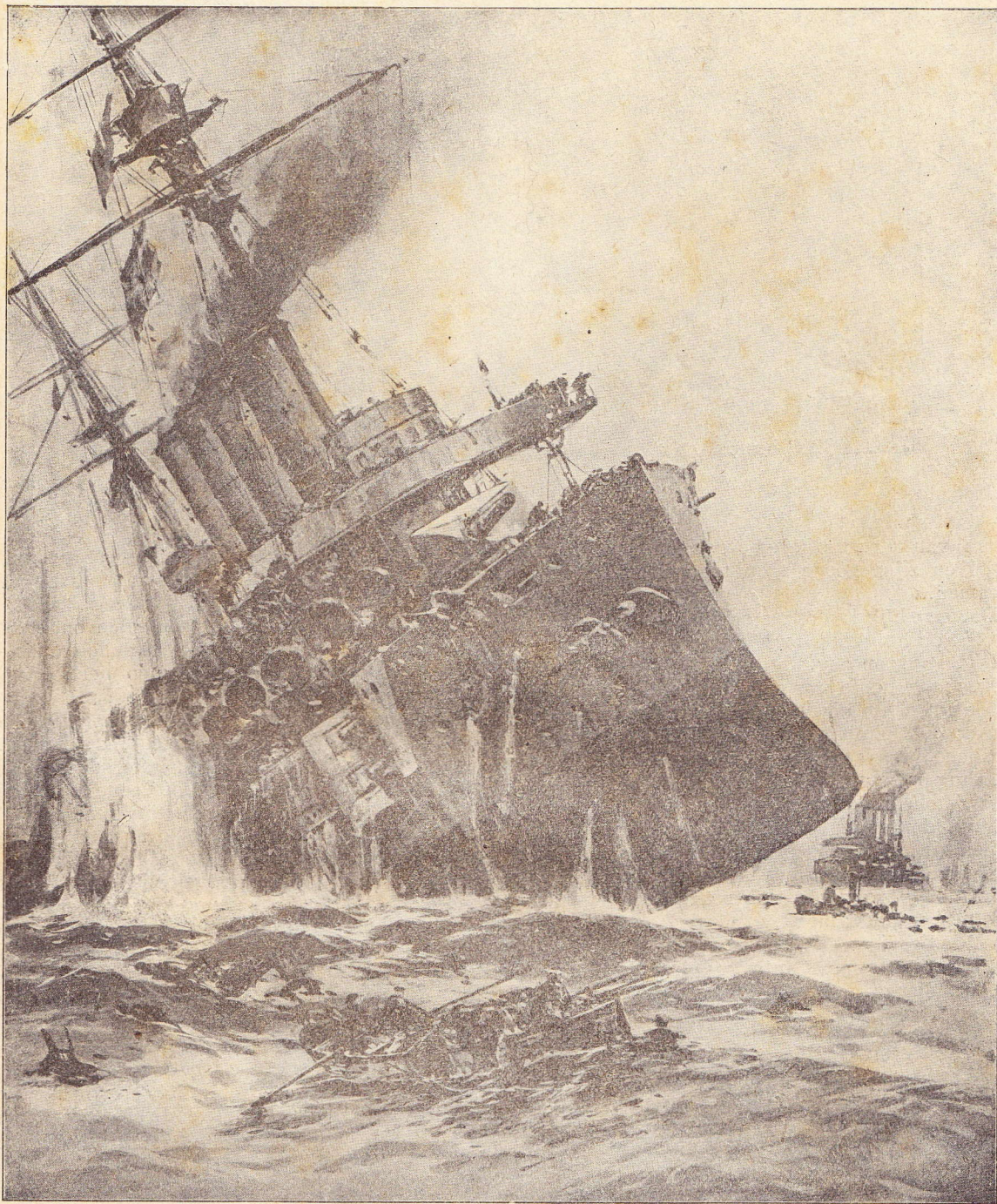

Vernietiging der drie Engelsche kruisers « Aboukir », « Hogue » en « Cressy » door
Duitsche onderzeeërs.

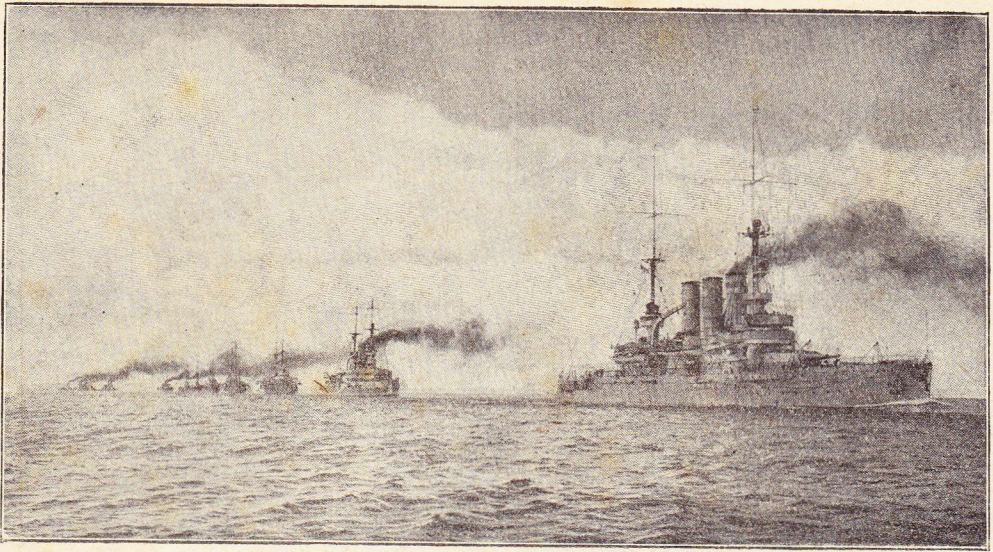
Wissant lag heel verre van het front, het ware, dat waar men wat « meekreeg » en dat den ruiters ten andere niet onbekend was, want ze waren er geweest zoowat overal, tot groot genoeg van onze jassen die ze met een spotlachje van voldoening in de modder zagen zinken, op den kalvarieberg van den aflossingsweg. Hier was het rustig; men deed aan sport, maar toch was het

N° 75.

nog het front, aangezien het regiment « de kust bewaakte » en als 't nood deed « zich tegen alle poging van ontschepping van den vijand moest verzetten. »

Een licht dienstje, dat het voetvolk deed glimlachen en gemakkelijk spot uitlokte; dat bellette niet dat de ruiters die hem in Februari 1916 deden in de omstreken van Grevelingen, onder

DE GROOTE OORLOG.

De Duitsche Hoogzeevloot.

naam van « rust » terug verlangden naar het front en zijne goede schuilplaatsen waaruit ze kwamen...

De verre blik van onzen schildwacht gleed verstrooid op het wrak, toen hij er opeens, nieuwsgierig, strak op gevestigd bleef. Er had iets bewogen; een hoofd was er uit gekomen en beloerde de kust. Op goed valle 't uit verzekerde de lansier zijn karabien en keek. Het hoofd stijgt, het lichaam volgt en richt zich langzaam op; de kleeding is donker, de pet plat... Wat is het? Een visscher, een Engelsch zeeman? Doch voorzichtig komen nu andere gedaanten boven en stellen zich op lijn; zij maken gebaren, roepen van verre naar onzen cyclist die, onthutst en er niet klaar in ziende, instinktmatig den vinger op den trekker gelegd heeft.

« Wie daar? »

Een verward rumoer antwoordt hem. Een schot. De brigadier-overste van de « versterkte schildwacht », komt bijgelopen. Vragen en blikken.

« Men zou wel zeggen dat het een onderzeeër is. Loop rap den kommandant verwittigen gij: de wapens gereed! »

Groote opschudding; het cyclisten-eskadron, dat in de naburige barakken ligt, is op een pink te been en komt de duinen opgestormd. Intuschen zijn nog andere mannen zich op het wrak komen toonen; er zijn er nu een twintigtal, op lijn gesteld gelijk voor een parade. De kapitein der lansiers twijfelt niet.

Het water, dat zich terugtrekt, heeft de openbarende « U » bloot gelaten; het is wel zeker een Duitsche onderzeeër en een van grooten omvang.

Moet men het vuur openen, wachten tot de bemanning zich come overgeven of ze gaan halen?

Ruiters! Vooruit, in stormloop er op los! Het eskadron, « in golf », loopt vastberaden in het water; het is nog geene 20 meter ver of de bemanning, als één man, springt er ook in, maar met de armen omhoog. Men botst opeen met razernij (bij de onzen); kreten, verwarring, ge-

drang, druk geklodder en allen, overwinnaars en gevangenen, bereiken het zand en landen er aan, druipend van 't nat.

Onze kapitein wil terug naar den onderzeeër waarin nog mannen moeten verscholen zitten, doch de Duitsche officier zegt hem heel bedaard, in uitstekend Fransch:

« Ik bid u, kapitein, doe het niet; wij zijn allen hier en mijn boot kan elk oogenblik springen. »

Inderdaad, enkele stonden later scheurde zij, op hoogte der machienen, door eene eerste ontploffing open; andere volgen tot 's middags; er bleef van het monster niets over dan een verwrongen karkas.

Maar het nieuws is rondgelopen; het gansche dorp is komen toegesneld; en het is onder het geroep en de doodskreten der schreeuwende vrouwen — want de afschuwelijke onderzeesche oorlog heeft in deze visscherswereld tal van weduwen gemaakt — dat de bemanning in het dorp komt.

De officier geeft uitleg: hij komt van Zeebrugge; bij nachte is hij het Nauw van Kales doorgebroken om een inloop te doen in het Kanaal, maar bij den terugkeer heeft hij een mis-sing in de richting begaan en is op kust gelopen, waar de onderzeeër in het zand vastgezet werd.

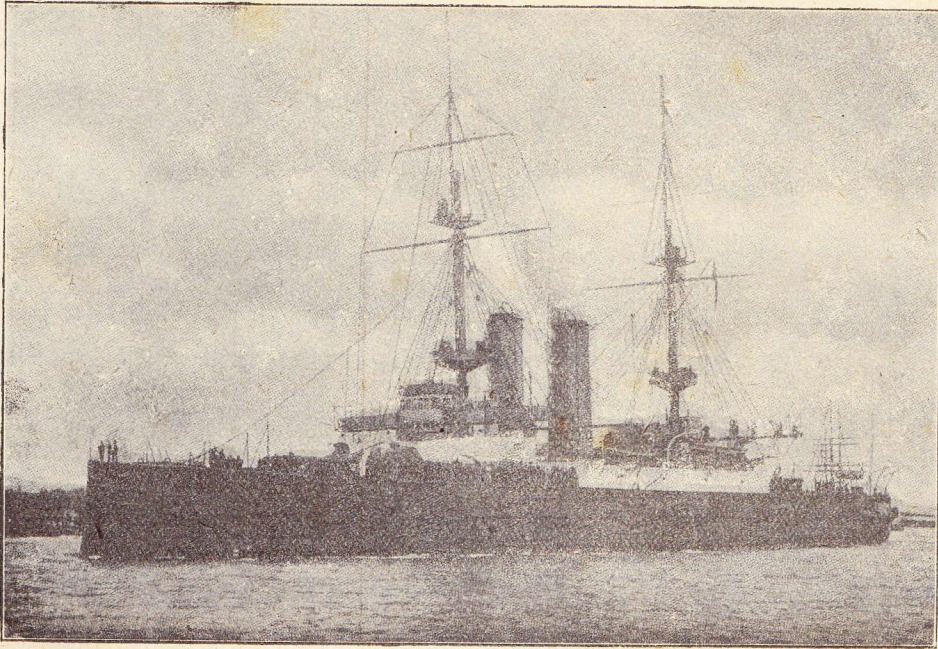
Zijne mannen en hij, omringd door vier lansiers te paard met bloote zwaarden en fier als Artaban, trokken 's namiddags naar Kales, langs de landwegen, druipneuzend binnen, onder de spottende toejuichingen der menigte.

En zoo gebeurde het dat onze ruiters, — sterker dan de huzaren van Pichegru, die op het ijs handelden, — zich na harden strijd, te voet en in zee, meester maakten van een Duitschen onderzeeër van het laatste model.

Het leger lachte er smakelijk over. » (1)

Den 12ⁿ Augustus bestookten 20 vliegtuigen

(1) Uit « De Legerbode. »

Het Engelsch lineschip « Formidable » in de nabijheid van Plymouth door een Duitschen onderzeeër tot zinken gebracht.

Margate, en maakten daar en in de omgeving 75 slachtoffers, waarbij 32 dooden. Op 3 September vielen te Chatham 107 dooden en 86 gewonden.

Ja, het was een verschrikkelijk jaar!

De geallieerden namen maatregelen om de koopvaarders degelijk te bewapenen, de onderzeeërs te bestrijden, de vliegtuigen af te weren.

De Engelschen zonden veel visscherssloepen uit, om de duikbooten aan te tasten. Men bouwde meer handelsvaartuigen. Amerika bood hierbij krachtige hulp.

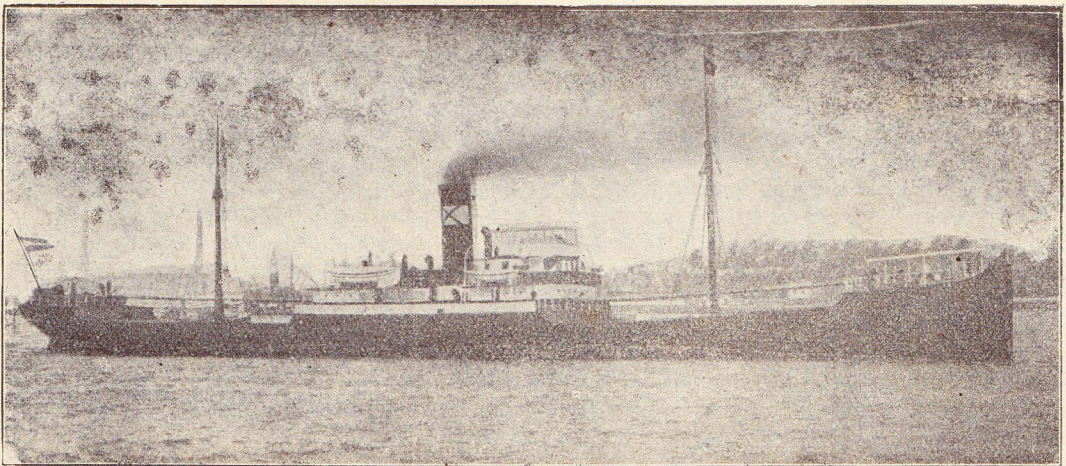
Op een konferentie te Washington werd beslist, kost wat kost, de bevoorrading der geallieerden te verzekeren, door ook den uitvoer naar de onzijdige landen te verminderen.

In Mei kwam een Amerikaansch eskader torpedojagers aan den patroeljedienst in de Noordzee deel nemen, onder bevel van vice-admiraal Sims.

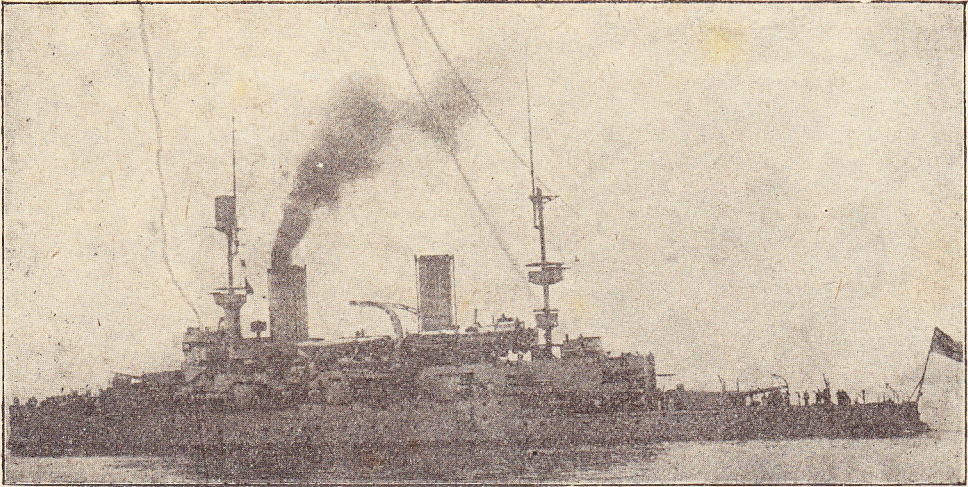
Men verzweeg de cijfers der verliezen, maar deze waren hoog.

Men wekte in Engeland tot bezuiniging op en nam strenge maatregelen tot rantsoeneering, en wees er op, dat het Duitsch gevaar niet denkbeeldig was.

De Amerikanen hadden in hun havens 600.000 ton Duitsche schepen en een tiental Oostenrijksche vaartuigen aangeslagen. Zij verzekerden een patroeljedienst in het kanaal van Panama en aan de Noordkust van Kanada. Vlijtig bouwden men schepen en vliegtuigen.

Het Nederlandsch stoomschip « Katwijk », dat op de hoogte van de Noord-Hinder getorpedeerd werd.

Het Fransch slagschip « Suffren », dat door een Duitsche duikboot werd getorpedeerd en waarvan niemand gered werd.

Van April tot Juni 1917 bewapenden de Vereenigde Staten 3.000 koopvaarders, en zij hoopen einde 1917 hun scheepsmaat tot 9.200.000 ton op te voeren.

Van af Juli werkte de Braziliaansche vloot met de Entente mee, om langs de kusten van Zuid-Amerika te patroeljeeren.

In de Middellandsche zee moest men op zijn hoede zijn voor de Oostenrijksche oorlogsschepen, die op 15 Mei bijvoorbeeld 14 Engelsche sloepen en een Italiaanschen torpedojager tot zinken brachten.

Einde Juni verscheen eensklaps weer de Duitse kruiser « Breslau » in de Zwarte zee, naderde Odessa, en beschoot de kust.

Den 9ⁿ Juli viel een vlootafdeeling het Turksch-Duitsche eskader aan en beschadigde zeer de « Goeben ».

Begin Juli bracht de vijand in de Middellandsche zee de « Calédonien » met 70 passagiers tot zinken en in den Atlantischen Oceaan den Amerikaanschen koopvaarder « Orleans ».

Wij hebben reeds gehoord, hoe Duitschland, door Ruslands afval, meester werd van Riga en de Baltische zee dus.

Vandaar, dat men van toen af aan meer ontmoetingen had in de Noordzee.

Den 2ⁿ Oktober werd de Britsche kruiser « Drake » ten Noorden van Ierland getorpedeerd; hij kon nog de haven bereiken, maar zonk daar.

Den 18ⁿ werd een konvooi van 6 Skandinavische koopvaarders, door 2 Engelsche torpedojagers begeleid, door 2 Duitse kruisers aangevalen, die 5 koopvaarders en de beide marineschepen in den grond boorden.

Maar begin November verraste een Britsch eskader in het Kattegat Duitse sloepen en den hulpkruiser « Maria », dien het met 10 sloepen tot zinken bracht.

Op 17 November vielen de Britten den vijand in de baai van Helgoland aan en vervolgden hem tot aan het mijnenveld, vernielden een kruiser,

beschadigden een ander en brachten ook een torpedoboot tot zinken.

Dan weer meldde men dergelijke feiten uit het Zuiden, waar Britsche vliegers Konstantinopel bombardeerden en de « Goeben » in brand schooten.

Maar den 14ⁿ December verloren de Franschen in de Zwarte zee den kruiser « Chateaurenault ».

De geallieerden verscherpten ook de blokkade van Duitschland, om te voorkomen dat er nog levensmiddelen langs de onzijdige landen naar de Centralen gingen. Van af 8 Oktober werden alle nog vrije artikelen ten uitvoer verboden, tenzij bij opzettelijke uitzondering, te beslissen door een komiteit te Londen.

* * *

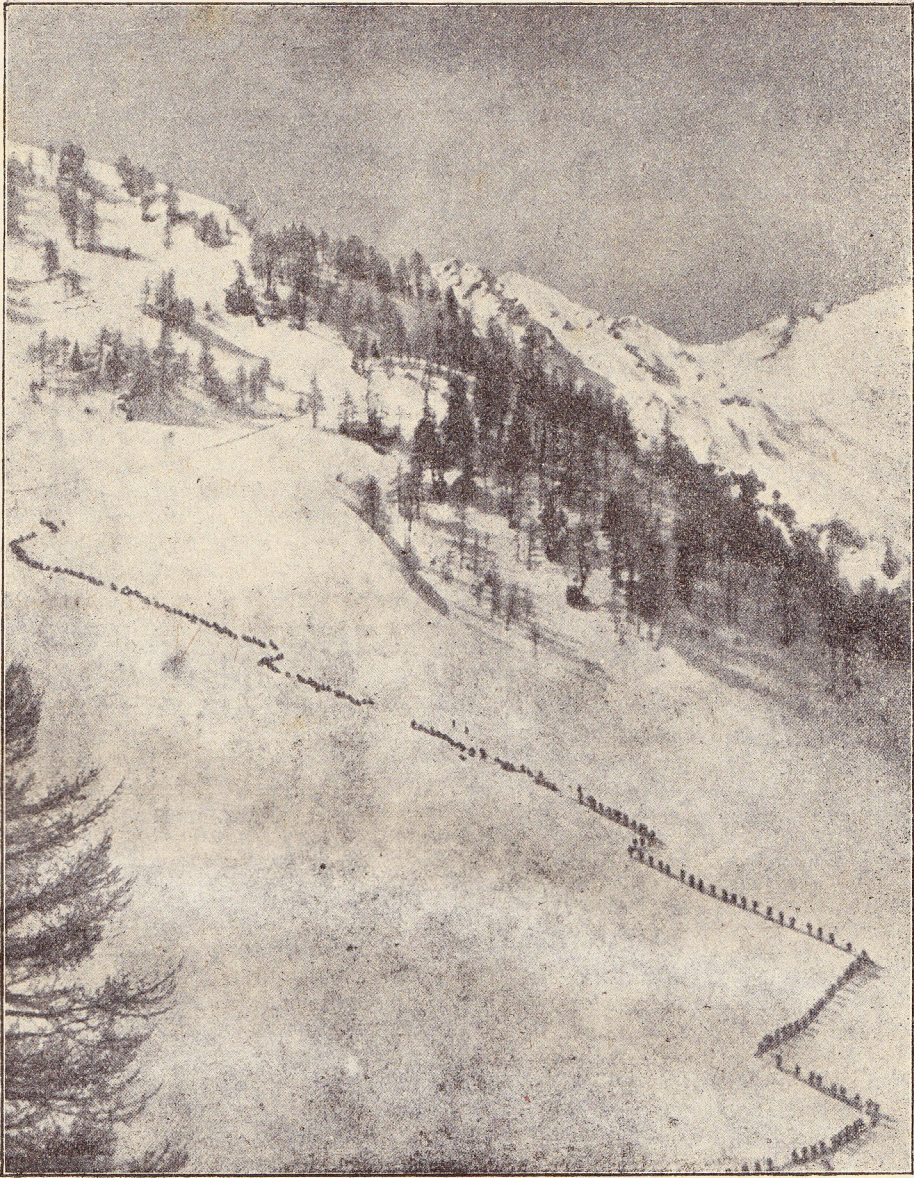
In den strijd tegen de onderzeeërs hebben zich ook visschers van Nieuwpoort en Oostende zeer onderscheiden en wij moeten daarvan in dit hoofdstuk bijzonder gewagen. 't Bewijst hoe ons land ook op dit gebied niet achterbleef, al waren wij geen zeemogendheid.

In begin Oktober 1914 hadden 325 Oostendsche visschersbooten hun haven verlaten, om in Engeland of Frankrijk een schuilplaats te zoeken.

De meeste werden bij de Engelsche vloot ingelijfd en deden dienst als mijnenvegers en patroeljevaartuigen, en namen een krachtig aandeel in den strijd tegen de onderzeeërs.

Menige visscher onderscheidde zich hierbij, zooals Arseen Blondé, van de stoomsloep O. 130 « Jacqueline. »

Den 26ⁿ Mei 1915, rond 10 uur redde die stoomsloep, alhoewel niet gewapend, in den Atlantischen Oceaan, 29 koppen der bemanning van het Engelsch stoomschip « Morwinna », dat door een duikboot getorpedeerd was. Die redding gebeurde onder het vuur van den onderzeeër, en om er aan te ontsnappen moest het Oostendsch vaartuig met volle kracht en zig-zag varende naderen. Het

Italiaansche Alpinisten dalen een berghelling af.

vijandelijk schip werd verplicht het schieten te staken en te duiken om niet tot zinken gebracht te worden door de « Jacqueline ».

Het heldhaftig gedrag van kapitein Blondé werd beloond door het toekennen van een medallie en een zilveren beker, van wege het Engelsch Staatsbestuur.

Minister Segers zond hem een eigenhandigen brief van gelukwensen.

En al loopen we den tijd vooruit, laten we hier ook nog de volgende feiten vermelden :

De stoomsloep O. 38 « Princesse Marie-José », kapitein Louis Klausling: op Zaterdag 22 December 1917, rond 11 uur, op ongeveer 30 mijlen van de « Smalls », zag men opeens een Duitschen onderzeeër gansch boven water. Hij was op 3 1/2 mijl in het Oosten bezig met kanonschoten te lossen op de stoomsloep O. 154. Kapitein

Klausling kapte zonder aarzelen den vischboedel af, liet het gevechtssignaal bijzetten, en richtte het schip met volle kracht in de richting van den onderzeeër, die gedurig schoot. De kanonnier van boord, door de bemanning geholpen, loste 34 schoten op de duikboot. Het gevecht duurde 40 minuten. Men veronderstelt dat de twee laatste schoten hun doel bereikten, want de duikboot staakte het vuur en verdween.

Verder heeft men hem niet meer gezien. Het Engelsch Staatsbestuur heeft de « Distinguished Service Cross » aan kapitein Klausling toegekend en eene geldelijke belooning aan de mannen.

De stoomsloep O. 35 « Alfred-Edith », kapitein Richard Brouckxon: op 27 April 1918, rond 9 1/2 uur, ter vischvangst zijnde in het Z. W. van Ierland, bij schoon, doch een weinig mistig weder, zag de bemanning opeens een vijandelijke

Puin van de Kloosterkerk op de Monte Santo bij Görz.

duikboot in het N. O. op 1 1/2 mijl afstand. Het volk werd onmiddellijk aan dek geroepen voor den aanval.

De duikboot draaide O.-Z.-O. dwars van het schip en loste 2 schoten met zijne kanons. Een schot viel op 50 meter van de O. 35, langs stuurboord en het tweede vloog over en viel 50 meter langs bakboord. Het vischtuig werd seffens gekapt en het vaartuig met volle kracht naar de duikboot gedreven. 5 schoten werden er op gelost, de onderzeeër antwoordde met 2 schoten die niet raakten. De kanonnier van O. 35 loste nog 5 schoten die op den vijandelijken sluipmoordenaar vielen, want deze verdween plotseling onder water zonder zijn kanonnen te hebben ingetrokken, en men zag rook en spetteringen in de lucht.

De O. 35 was dan op een mijl afstand, en de plaats waar de duikboot verdween, was vol met olie. Na de korreboel gekapt te hebben is de O. 35 terzelfdertijd met andere vaartuigen ter hulp gesnel, doch niets werd meer gezien.

Die feiten werden ter kennis gebracht van den bevelhebber van den Engelschen destroyer « Snowdrop », die toegesnel was op het gebulder.

Het Engelsch Staatsbestuur heeft de « Distinguished Service Cross » toegekend aan kapitein

Brouckxon en eene geldelijke belooning aan de bemanning.

En nu nog een laatste feit dat van de Deutsche wreedheid jegens de visschers getuigt.

De kommandanten der onderzeeërs waren op onze Vlaamsche zeerobben zeer gebeten, omdat deze samen werkten met die gehate Engelschen. Ze beschuldigden hen onder meer als gids te dienen bij de raids op Oostende en Zeebrugge, als loods in het vaarwater de Wielingen.

En dien nijd moest op zeer tragische wijze Jan Severy van de O. 216 « Eduard-Marie » onder vinden.

De O. 216 was op 5 Maart 1918 aan 't visschen bij de Engelsche kust.

Een duikboot kwam het hulkje beschieten na de bemanning aan boord genomen te hebben. Het scheepje zonk niet spoedig genoeg en toen deed de Deutsche piraat iets wat in zulk geval dikwijls geschiedde; hij dwong den Oostendschen visscher met een Deutschen matroos binnen in het sloepje te plaatsen. Stuurman Severy was bij de beschieting reeds gewond. Het laatste werk was verricht, en de O. 216 sprong uit elkaar.

Jan Severy stond dan naast zijn zoon op het dek van den onderzeeër; eensklaps schoot de kommandant den weerlooze met zijn revolver neer, en liet het lijk in zee werpen. En zoo was de knaap getuige van den moord op zijn vader!

Uit Oostende werden 20 sloepen vernield en uit Nieuwpoort 10; van de Oostendsche visschers kwamen daarbij 29 mannen om en van de Nieuwpoortsche 11.

De meeste sloepen van Blankenberge waren bij de komst der Duitschers thuis gebleven. De bezetter liet er veel van zinken en gebruikte andere tot schietschijf voor de marine of... eenvoudig tot brandhout.

Voor de Duitschers was nu met den onbeperkten duikbootoorlog, onze kust van nog veel meer belang dan vroeger, en zij hadden ze in een ware vesting veranderd.

Honderden burgers hadden er jaren moeten werken en voor millioenen en millioenen waren door den bezetter besteed om strand, dijk en duinen in flinken staat van verdediging te stellen.

Machtige batterijen stonden opgesteld als bij Middelkerke « Aachen », 4 stukken van 150, met allerlei gebetonneerde schuilplaatsen, munitiedepots, enz., « Antwerpen » op een duin, 4 kanonnen van 105, de batterij « Beseler », 4 van 150, « Cecilie » zelfde sterkte (bij Mariakerke).

Bij Oostende had men op den Westelijken dijk de batterij « Gneisenau », 4 van 105. Tusschen Oostende en Leffinge stond de sterkste batterij, naar Tirpitz genaamd, 4 kanonnen van 280, dezelfde die onze regeering bij Krupp besteld had voor Antwerpen, maar die nu tegen ons eigen leger werden gebruikt.

Aan den Oostkant van Oostende stond de batterij « Hindenburg », ook 4 kanonnen van 280, op den weg naar Blankenberghe te Breedene was de batterij « Deutschland », de krachtigste van de geheele kust, 4 stukken van 380, die tot over Duinkerke schoten! Het waren marinestukken,

De Bersaglieri van het Italiaansche leger.

op assen geplaatst in gebetonneerde kuipen van meer dan 20 meter middellijn. Reusachtige schuilplaatsen, munitiedepots, kommandopost, enz. hoorden er bij.

Van Blankenberge tot Zeebrugge ontmoette men achtereenvolgens de batterijen « Kaiserin », 4 stukken van 150, « Mittel B », 4 van 105, tegen vliegtuigen « Graden », 4 houwitzers van 280, « Zeppelin », 4 van 105.

Ten Oosten van Zeebrugge dreigde de batterij « Friederichsart », 4 marinestukken van 170 in draaibare torens, de batterij « Kanal B », kanonnen van 88, en over Heist, de batterij « Freya », 4 kanonnen van 210, met die van « Augusta » 3 stukken van 150. Tusschen Duinbergen en Knokke was de geweldige batterij « Kaiser Wilhelm II », 4 stukken van 305.

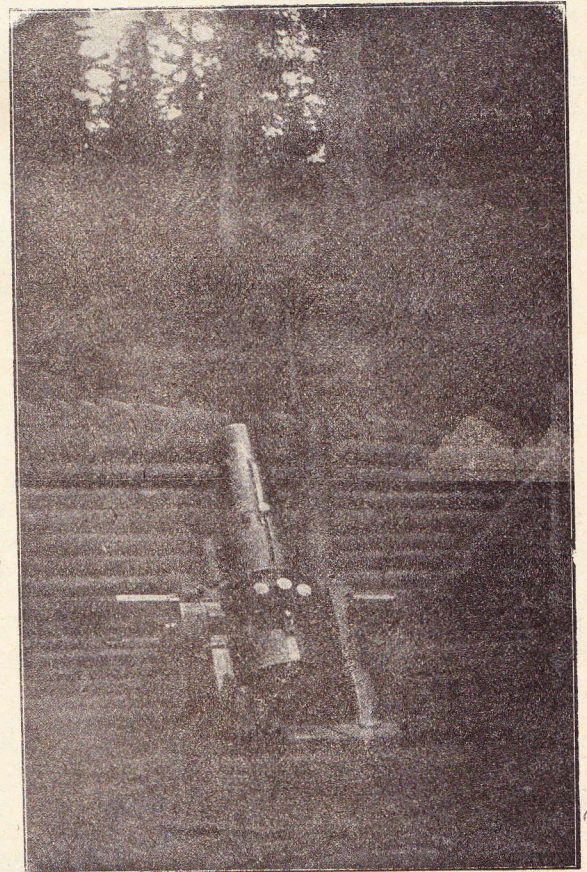
Maar we spreken hier niet van de honderden kleine kanonnen, van al de mitrailleurnesten in villa's en hotels, van 't afweergeschut, de prikeldraadversperring op het strand.

Op die verdedigingswerken en batterijen kwamen vooral in 1917 en dan in 1918 de Britsche vliegers bijna dagelijks bommen werpen; nu en dan beschoten Engelsche oorlogsschepen, punten als Westende, Oostende en Zeebrugge.

De bewoners — want buiten Westende en Middekerke bleven al die plaatsen bevolkt, — doorstonden vreeselijke dagen en vooral nachten.

Oostende is een nieuwe stad in zijn gebouwen en hechte kelders vindt men er weinig. Toch waren deze de eenige beschutting tegen de aanvallen uit de lucht of van zee. Meer dan twee honderd inwoners zijn er dan ook om het leven gekomen en dikwijls speelden er zich vreeselijke drama's af.

Bij de duizend lieden werden bovendien gewond. Om een begrip te geven van dien toestand

Oostenrijksch-Hongaarsch mortier verdekt opgesteld.

Een aanval der Italianen langs een door Napoleon I aangelegden weg in de bergen.

halen we hier een bladzijde uit een dagboek van een Oostendenaar aan:

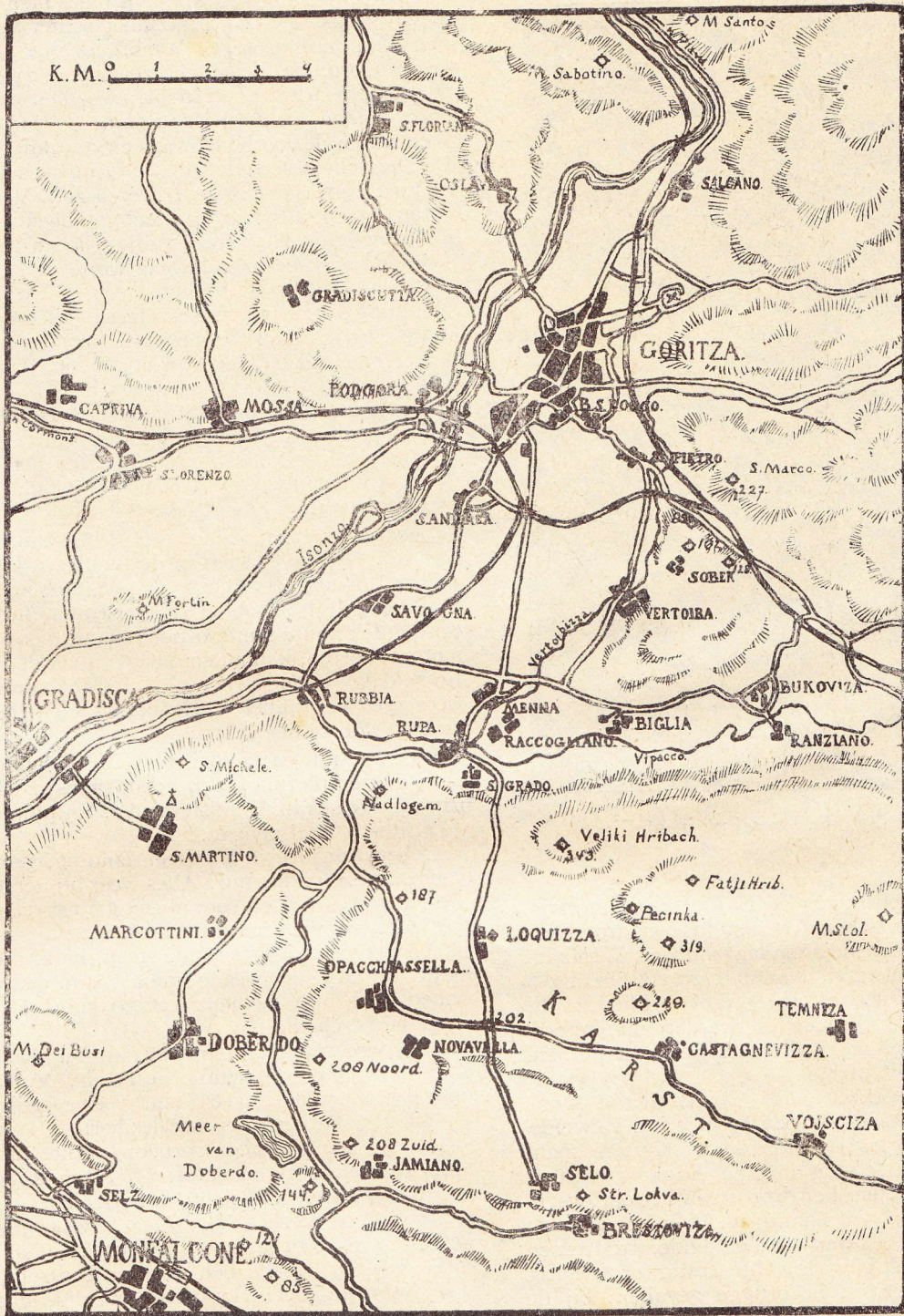
« 21 Maart, 's avonds van 9 tot 10 uur: vliegers en bommen. Veel ruiten uit op de Kaai; een projektiel in de Fransiscusstraat.

Den volgenden dag, opnieuw 's avonds, hetzelfde geweld. Vijf bommen pletsen open. In de Liefkemooresstraat wordt een huis vernield. Van onder puin haalt men het lijk van Hubert Agnès, weduwe Maes.

En met vreeselijke regelmaat vielen ze, de hel-sche bommen, op 1 April, op den hoek van de IJzerenwegstraat, een op den spoorweg, een bij het Kursaal; 10 April, beschieting van Middelkerke.

11 April, op de werkhuizen Smis-Valcke en in de Stuiverstraat, Breedene steenweg, Liefkemooresstraat, waar drie mannen gewond werden; 12 April: beschieting nabij den vuurtoren, dicht

bij een gebouw waar school gehouden werd, en zoo voort, tot op 26 April er weer een geweldiger luchtaanval plaats had. Om half elf verschenen de vliegers en wierpen bommen op de Tilbury loodsen en elders. Men voerde twee dooden heen: Vanblaere Leopold en Wauters Antoon; acht burgers waren zwaar gewond. Vooral ook aan de Ed. Hammanstraat was het tooneel vreeselijk: een bom viel te midden der straat en wakte geen schade; een op het hoekhuis van Antoon Wauters, de boven- en achterzijde der woning werden vernield; scherven sloegen door het plafond der voorkamer en doodden den man. Zijn overschot werd in een kist naar het lijkenhuis gevoerd; een bom verwekte op de koer een begin van brand; een ander projektiel trof een volgend huis, dat gelukkig onbewoond was; dan een bij den kapper Willaert, waar een vrouw verwondingen opliep. De straat lag vol glasscherfen, steenen en pannebrokken.

Kaart van het Italiaansch-Oostenrijksche front.

Aan den vuurtoren scheen het of er een aardbeving had plaats gehad.

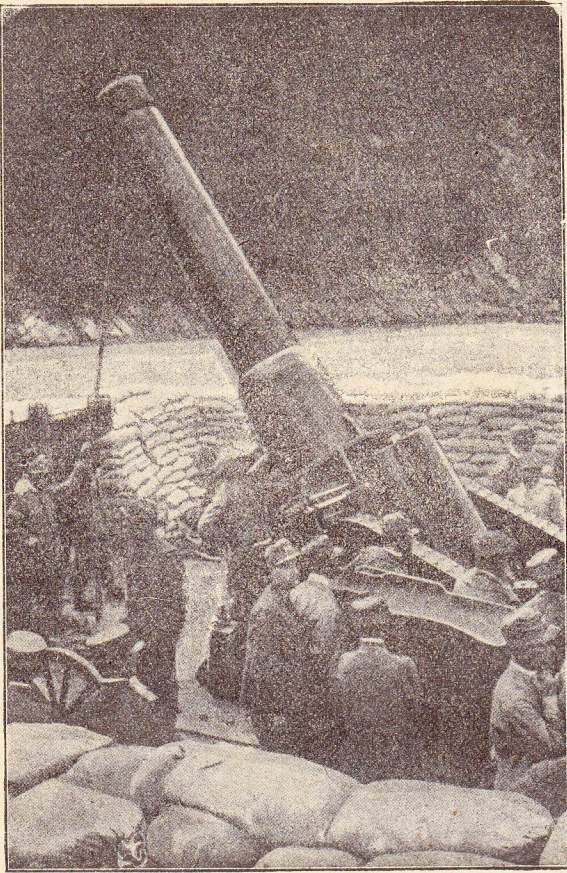
Het werd al erger en erger. Zoo lezen we : 28 April, negen bommen: een in het bassin, twee in de Amsterdamstraat, een op 't Hazegras, een in de Kerkstraat, een Witte Nonnenstraat, een op de Leopoldslaan en een op de Groenselmarkt, maar gelukkig geen slachtoffers.

En zoo gaat het voort; met vreeselijke regel-

maat. Een ouderpaar verloor in een slag drie kinderen, die in een hof bij den Torhoutschen steenweg speelden. Dan weer worden slapenden in hun bed door een bom en den dood verrast.

En nu een beschieting in de stad. We halen het dagboek weer aan :

« Den 13ⁿ Augustus was er alarm te Oostende. Reeds vroeg hoorde men geschut uit zee. Een Britsch eskader uit 40 schepen bestaande, bom-

Zwaar Italiaansch geschut in stelling.

bardeerde Zeebrugge. De U 15 en een mijnvischer der Duitschers werden in den grond geboord; een torpedojager lag aan den Westkant der haven gestrand. Om half zeven klonk het alarmsein. Duitse burgerlijke werklieden, die aan de werf arbeidden en waarbij oud-veroordeelden waren, kerels die goed bewaakt werden, ontruimden die plaats.

Het tramverkeer naar Blankenberge stond stil. Men vreesde ook een beschieting van Oostende. De burgerij verkeerde in angstige spanning. Men voelde weer al de onveiligheid der stad, die plots gegrepen kon worden in het oorlogsgeweld. Maar in den namiddag week het gevaar; de Britsche vloot was aan den einder verdwenen en over de kust hing de stilte. Zestig tot zeventig granaten waren op Zeebrugge gevallen: bij de Duitschers was een doode en voerde men zes gekwetsten weg. Drie Belgische burgers, dwangarbeiders, werden bij het vluchten getroffen en bezweken aan hun wonden.

Maar den 27ⁿ kreeg Oostende bij helderen manschijn weer zijn deel aan bommen en vielen er op den Torhoutschen steenweg en in de Avisostraat; een andere trof een alleenstaand huis in de Stokersstraat. De 29-jarige vrouw Marie Van Praet, wier man in den oorlog gesneuveld was, werd door een scherf aan 't achterhoofd getroffen en dadelijk gedood.

Een zonderlinge stilte... Nu bleef men eenige dagen gerust. Den 7ⁿ September echter verschenen er al om half negen 's morgens vier vliegers boven Oostende. Ze hingen zeer hoog, zwenkten tegen de paarlemoeren lucht, zweefden over zee en over land, en verdwenen dan.

Ze waren de voorboden van een geweldigen dag. De Duitschers vertellen, dat er Engelschen voor de kust zijn: 38 schepen beweren ze... Veel soldaten baden juist, maar vluchten heen en ook de burgers moeten van den dijk, die nu weer op sommige uren bewandeld mag worden.

Er heerscht op de bureelen een zenuwachtige stemming; men pakt zelfs allerlei zaken samen, en de eeuwig optimistische Oostendenaars zeggen elkaar glorieoogend, dat nu misschien de verlossing nabij is. Zoo de Engelschen eens plan hebben te landen! De uren verloop. 't Is half vier in den namiddag. Officiëren turen aan den tunnel tusschen de koninklijke galerij en het paleis door kijkers in zee. Op eenigen afstand staan nieuwsgierigen.

Boem... daar begint het. 't Is of de donder over zee rolt. Dan hoort men in de lucht een langgerekt gefluit en vervolgens een zwaren slag. Oostende wordt beschoten. In de straten heerscht een paniek; auto's met officieren stormen voort, motoren snorren, kanonnen daveren over de keien. En soldaten en menschen vluchten in de kelders. De slagen verdubbelen. Eenige stonden ligt geheel de stad te beven.

Vloeren, muren, zolderingen, alles schudt en trilt, deuren ploffen toe of open, ramen zuchten. In angstige spanning luistert men. En plots weer de stilte. 't Is al gedaan.

Gebeurt er meer niet? Geen landing, geen gevecht... geen verlossing? Alles weer bij het oude? De vuurtoren ligt omver; alleen grijnst daar nog het voetstuk met een muurbrok van vijf tot zes meter; en overal in 't ronde steen, kalk, arduin, hout, ruiten. Een tweede granaat is in de zwemschool terecht gekomen: eenige kabiënen vernield en beschadigd.

Scherven zijn ook door het dak der machinekamer van den watertoren geslagen; de machinist ligt bezwijmd, maar komt weer spoedig bij.

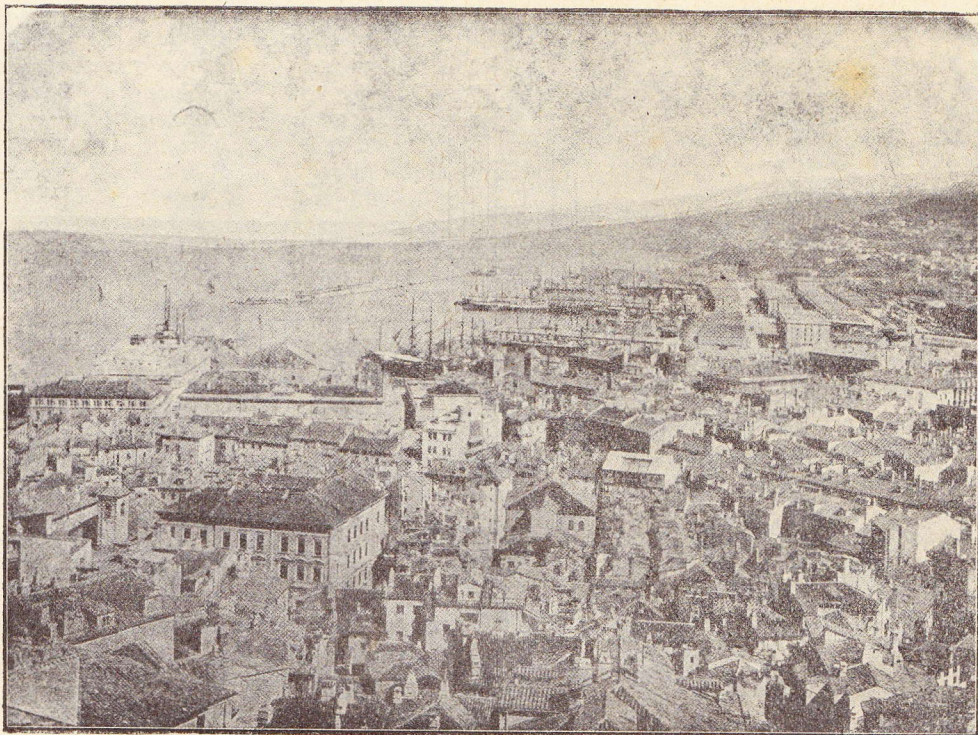
Een granaat heeft het dak der herberg Pauwels van den Vuurtorenweg doorboord en het gansche huis vernield: drie slachtoffers: Anna Rotsaert, weduwe Pauwels, 76 jaar; Jan Asseloot, 13 jaar en Alexander Verheecke, 70 jaar. Zwaar gewond draagt men ze heen, doch ze stierven dien dag.

De Britten hebben ook naar de Duitse batterijen bij de hoeve Hamilton gevraagd, maar de granaten vielen ook daar te ver.

15 September: bommen: vier burgers gewond; 17 September: een schot uit zee, met antwoord van de kanonnen bij Raverszijde; 20 September: artillerieduel tusschen Nieuwpoort en Raverszijde.

Zonderlinge vergissingen hadden er ook plaats. Zoo was er een, die in een drama eindigde, en door de Duitschers in een officieel bericht meegedeeld werd.

Den 3ⁿ Maart zagen de Oostendenaars een vreeselijk tooneel op zee... Een bootje stoomde

Gezicht op Triest.

naar de haven... Eensklaps wendde het den steven. Maar de kanonnen beginnen te bulderen. Het water fonteint om het vaartuigje omhoog. Granaten versperren den weg, vallen voor, achter, zijwaarts... De boot dobbert... Zij zinkt... neen, ze schiet weer omhoog. Ze slingert geweldig, alsof ze kantelen zal. Vluchten gaat niet meer. Het schip koerst naar de haven en blaast alarm. Doch het geschut kent geen genade en buldert door, als verheugd om de prooi. En weldra brengt het den genadeslag. Nog worstelt het bootje, kantelt het, wipt het weer omhoog, zwenkt het links en rechts als in zig-zag-lijn, tot het met luid gekraak tegen het hoofd bonst en zinkt.

De kanonnen zwijgen. Met sloepen redt men de bemanning. Eindelijk komen de schipbreukelingen aan wal. Een bloedt uit het omwonden hoofd. Een ander ligt op een baar... Het was een Fransch munitiescheepje, dat Oostende voor Nieuwpoort gehouden had...

De Zeppelins, die Engeland gingen bestoken, zag men over onze kust gaan en komen. En het kan wel niet anders of er moest ook op dit gebied wel eens een drama nabij ons strand plaats grijpen.

Den 10ⁿ Augustus 's morgens, viel voor Oostende een Zeppelin in zee.

Een stoombootje werd uitgezonden, om het gevaarte binnen te sleepen. Een Engelsche vlieger zweefde er boven als een arend boven zijn prooi. Hij werd geweldig bestookt, maar wierp toch bommen. Scherven der shrapnells wonden bur-

gers in de straten. Plots hoorde men gejuich onder de Duitschers. Het vliegtuig was in brand geschoten en de vlieger in zee gesprongen.

« Diese wird keine Bomben mehr schmeissen auf Oostende », riep een soldaat.

« Und diese Zeppelin auch niet mehr », antwoordde men uit de burgerij, die woedend was over den tegenslag. Doch de gemoedstemming zou nog eens veranderen. Men bracht de Zeppelin in de haven tegenover de Tilbury-hangar, die nu als hooimagazijn diende; het luchtschip was over twee derde samengedrukt. Met een kraan wilde men het wat kaaiwaarts trekken, doch een vonk spatte uit het werktuig, het taft vatte vuur, de loods ook, en eensklaps stegen zwarte wolken en sloegen daartusschen vlammen op. De brandweer snelde toe. Soldaten zetten posten uit, dreeven de burgers uiteen. Van de Zeppelin bleef slechts een verwrongen geraamte over.

Op dien namiddag viel er dan nog een Duitsch vliegtuig te Houtave. Och, dat alles zou weinig baten voor een spoediger einde van den oorlog!

En dan, wat werd dat wisselen van legerberichten een kleingeestig spel, bij al de ware ellende! Zoo weer over dien Zeppelin... Nog bespoot de brandweer de Tilbury-loods en laadde men de wrakstukken op zestien waggons, toen daar het bericht uit Berlijn de wereld de ronde deed:

« In den nacht van 9 op 10 Augustus voerden zeeluchtschepen een aanval uit tegen bezette kust- en havenplaatsen der Engelsche Oostkust. De luchtschepen zijn van hun suksesvolle onderneming teruggekeerd. »

De Hertog der Abruzzzen, leider der Italiaansche vloot.

Ja, maar hoe... En de bemanning was grooten deels in zee omgekomen.

* * *

De reliefschepen, die uit Amerika levensmid- delen voor bezet België haalden en deze naar Rotterdam brachten, waar de goederen in bin- nenvaartuigen overgeladen werden, moesten ook de vrije vaargeul in 't Noorden gebruiken.

Maar zoo groot was de waanzin der Deutsche duikbootkommandanten, dat zij zelfs reliefsche- pen aanvielen. En zoo had men in 1917 het dra- ma van het Belgisch reliefschip « Haelen », dat op weg van Rotterdam naar New-York niet ver van de Noorsche kust plots door een opduiken- den onderzeeër beschoten werd.

De bemanning snelde naar de booten en daalde er in af, maar de piraat vuurde maar voort.

De leden der equipage van een sloep kwamen daarbij om. De boot werd verbrijzeld, en de in- zittenden geraakt.

Zeven slachtoffers waren er, waarbij drie Bel- gen, te Vlissingen woonachtig, de eerste officier Polydore Van Outryve van Antwerpen, Hubert van 't Belgisch loodspersoneel en Frans Mortier, een knaap, zoon van een Belgisch loods-roeier.

Over dezen jongen schreef men uit Vlissingen aan « De Telegraaf » :

« Hij vertoefde in begin Maart met verlof te Vlissingen. Op 2 Maart, om 6 uur, kwam er een telegram, dat hem naar Rotterdam riep. « Vader en moeder », zeide hij, « morgen om 7.10 ga ik heen. Alles is klaar voor de reis! »

't Angstige moederhart wilde hem nog hier houden. Vader kon den plunjezak van den jon- gen niet gereedmaken. Hij zou 't gevoel hebben of hij medewerkte tot zijn ondergang.

« Wat is er nu schooner dan te gaan varen om eten te halen voor België », zoo trachtte Frans de ouderlijke bezwaren weg te redeneeren. « En als ik niet vaar, ga ik naar 't front. » Hij was geboortig van De Panne, in 't nog vrije België, waar een zuster in 't hospitaal werkte en een an- dere te midden van al 't oorlogswee een bejaarde tante verpleegde.

« En ik vaar met Pol. Die zorgt voor me », zoo verweerde de knaap zich ook, want hij was een neef van Polydore van Outryve, den eersten offi- cier der « Haelen. »

Dinsdag 13 Maart, 's morgens vroeg vertrok hij van Vlissingen. Vader deed hem uitgeleide. Moeder stond op de stoep, staarde hem na, tot de tranen haar oogen besluierden.

Nog eenige berichten uit Rotterdam. « Ik ben hier goed aangekomen ». « Ik ben aangemon- sterd. Morgen om vijf uur vertrekken wij langs de Noord met een vrijgeleide van het Deutsche gezantschap. »

Hij wilde zijn ouders geruststellen. Later nog een mondeling bericht van twee vrouwen, die hun man uitgeleide deden. En toen niet meer... tot eensklaps 't ontzettend nieuws: « Frans is dood ».

De moeder was al die dagen met haar jongen bezig. Zondagmorgen stond zij wat somber op. Ze had gedroomd. « De Haelen » is getorpedeerd, vertelde ze. Nooit heb ik een onderzeeër gezien, maar in mijn slaap zag ik er een en hij schoot op 't schip. Maar Frans is gered. »

En ze droomde het, nadat den middag te voren zoo verraderlijk op 't vreedzaam schip was ge-

d'Annunzio, een der leiders van de oorlogspartij in Italië.

Generaal Luigi Cadorna,
Chef van den Italiaanschen generalen staf

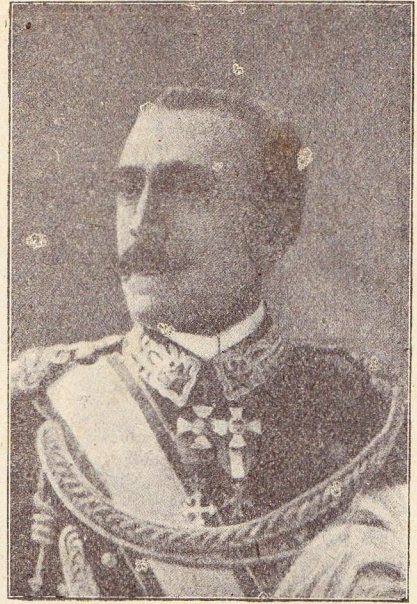
vuurd. Maandagavond was 't nieuws hier bekend. Maar Frans Mortier's naam werd nog niet genoemd. Zijn doodsbericht kwam pas Dinsdag. En uren wachtte men, eer men het de moeder mededeelde. Niemand durfde het, tot de oudste dochter het den vader vertelde en deze wankele, willende schreien, maar niet kunnende, het moeilijk uitbracht: « Moeder.... onze Frans... is ook.... dood. »

Ze voeren voor een hongerig volk. Ze haalden eten. Ze werden vermoord. Stille helden waren ze en zoo zijn ze gevallen op hun post. Te Stavanger heeft men hen, even als de vier lotgenooten, een graf bereid. En de bloedverwanten hier, ze luisteren naar een loods, die hun Stavanger beschrijft en de ligging van 't kerkhof en ze herhalen dan met teederen eerbied de laatste woorden van de verdwenenen, spreken over hun laatste handelingen... maar andere herinneringen hebben ze aan dit ontzettend verscheiden niet.

En de Duitsche vloot kan weer fier zijn. Ze heeft met schending van beloften weer zeven weerloozen gedood, een vrouw haar man, een ouderpaar hun eenigen zoon en zes kinderkes hun vader ontnomen. Dan de bekentenis van een verassing, een verontschuldiging, tot misschien morgen een nieuwe wandaad weer de nog voelende, beschaafde wereld in opschudding bracht. »

Maar nog zonderlinger ging het dan. De omgekomenen waren niet te Stavanger begraven. Men had dit slechts verteld als troost voor de familie.

Enige dagen later was een Hollandsch vischer in de vrije geul aan 't werk, toen hij in zijn net een lijk ophaalde, nog gaaf en goed bewaard. Hij kon niet besluiten het terug te werpen, al was hij voornemens nog enkele dagen aan 't vischen te blijven en voer naar Ymuiden terug.

Generaal Carlo Porro.

Op den doode vond men geen papieren. In een dagblad gaf men een beschrijving van de kleedij. Te Vlissingen werd zulks gelezen door den loods Velghe, oom van Frans Mortier.

« Maar dan is het 't lijk van Frans », zei hij ontroerd.

Met den vader reisde hij naar Ymuiden en inderdaad, men herkende den knaap, en voerde hem terug naar Vlissingen, waar hij op plechtige wijze begraven werd.

Ziedaar dus een episode uit de geschiedenis der Reliefvaart.

* * *

De onbepaalde duikbootoorlog legde ook den mailbootdienst stil van Vlissingen op Engeland. Dit was voor de Belgische soldaten een zware slag, want die booten — van de maatschappij Zeeland — vervoerden immers de brieven. Zoo lang zij voeren, kwam er geregeld nieuws van het front en tusschenpersonen in Nederland schreven het voornaamste op Nederlandsche briefkaarten en zonden die naar België. En zoo ging het ook omgekeerd.

Met die booten voeren ook onze officieele koeiers met de diplomatieke stukken heen en weer.

De maatschappij Zeeland had trouwens reeds verscheidene booten verloren bij de overvaart. En menige landgenoot zal zich die angstige uren herinneren. Zoo waren er velen aan boord van de « Koningin Wilhelmina », toen deze op een mijn liep. Die boot had een lading ledige vaten opzettelijk aangebracht om bij een ramp de kans op langzaam zinken te vergrooten.

Een officier beschreef het gebeurde als volgt:

« De « Koningin Wilhelmina » werd getroffen in 't ketelruim, waardoor 't schip in tweeën sloeg. De machinekamers liepen vol water. Dit water

Prins von Bülow, Duitsch gezant te Rome.

werkte naar beneden en de vaten werkten naar boven en zoo kon die strijd een veertigtal minuten duren. Zonder de vaten was het lot hoogstwaarschijnlijk in eenige minuten beslist geweest. En wat zou er dan geworden zijn van de 46 passagiers, die te midden van een dikke vuile rook en aschwolk stonden? Want de slag trof ook de aschplaat. De asch werd in gruizel tot boven het schip geslagen. De stoompijpleidingen sprongen. Machinepersoneel en ook passagiers moesten hun weg zoeken door wolken van stoom en het mag een wonder heeten, dat er niet meer verbrand zijn. Drie kwamen er om en zes werden gewond.

Velen die door de dikke wolk van asch of stoom blindelings hun weg moesten zoeken, stonden nog aan het gevaar bloot, in een door de ontplofing geslagen gat te vallen en in de machinekamer terecht te komen.

De drie doden moeten uit elkaar geslagen zijn. Ze lagen in de verbrijzelde massa, in den chaos die de machinekamer vormde en waren natuurlijk geheel onherkenbaar. De derde machinist werd nog door stoom verbrand, ofschoon hij van den nooduitgang gebruik maakte. Een der gewonden heeft stoom ingeademd, was inwendig verbrand en gaf bij zijn aankomst alhier nog bloed op. Deze bijzonderheden wijzen op het ernstig karakter van de ramp.

Op dat oogenblik was geen enkel schip in de nabijheid. Dank zij de kalmte en vastberadenheid van den kapitein, de officieren en de bemanning, ging het aflaten der sloepen zeer vlug en geregeld. Toen de sloepen in zee waren, daagde een Engelsche torpedoboot op. Eerst herkende men ze niet en hield men het vaartuig voor

Duitsch. In de boot van den tweeden officier bevonden zich tal van Belgen. Deze dachten aan de « Brussels », aan 't lot van kapitein Fryatt. Was 't wonder dat een paniek ontstond? Maar de torpedoboot bleek een Brit. Hulp behoefde ze niet te bieden. De zee was spiegelglad. Toch bleef 't Engelsch marinevaartuig in de nabijheid en voer steeds snel in 't rond om zich niet bloot te stellen aan 't gevaar door een Duitschen onderzeer getorpedeerd te worden.

Later nam het de Engelsche koeriers en de officiele koeriersmail over en stuurde een dokter naar de « Noordhinder » om de gewonden te verbinden. De sloepen voeren naar dit lichtschip. Men moest ook tegen den stroom oproeien.

Een eerste bericht uit 's Gravenhage meldde, dat de « Koningin Wilhelmina » drijvende bleef en de sloepen naar boord terugkeerden. Deze voorstelling is niet juist. Nooit is het plan geweest de passagiers naar 't schip terug te brengen. Wel hoopte men dat de « Wilhelmina » drijvende zou blijven. Daarom wilde men eerst de passagiers naar de « Noordhinder » voeren en dan zou de bemanning terugkeeren om zoo mogelijk de « Wilhelmina » naar Rotterdam te brengen.

De eerste officier keerde met eenige mannen aan boord terug, heeft nog een deel der mail gereed, maar moest toen weer het wrak verlaten.

De kapitein zond den 2ⁿ officier met de gewonden en eenige passagiers vooraf naar den « Noordhinder ». In die sloep is veel geleden. Sommige gekwetsten lagen kreunend neer, handen en armen waren rauw vleesch; 't vel was opgeschrompeld als papier. Twee sloepen van het lichtschip namen de ongelukkigen over. De passagiers hielden zich goed. In sommige booten zamelden ze geld in voor de matrozen en gaven ze ruim sigaren en sigaretten. Eenige Franschen hieven de Marseillaise aan.

't Laatste wat men van de « Koningin Wilhelmina » zag, was de Hollandsche vlag op den achtersteven. Ze bleef geruimen tijd boven water.

Op de « Noordhinder » was de ontvangst allerhartelijkst. Een woord van lof komt die trouwe bemanning toe. Ze moedigde de geredden aan, leende eigen kleedij en schoenen aan hen, die zich half gekleed hadden moeten bergen. Een vrouw die een zenuwtoeval kreeg, werd verzorgd.

Uit Vlissingen gingen twee torpedoboten de geredden afhalen. Ze konden langsij het lichtschip liggen. Elke torpedoboot nam 3 sloepen van de « Wilhelmina » op sleeptouw. Daardoor werd de terugtocht zeer vertraagd. Later daagde het observatieschip de « Zeehond » op, dat naar Helvoetsluis was geweest en nu de zes sloepen overnam. De marinevaartuigen gingen toen full speed naar Vlissingen. Weinigen der geredden zullen weten, dat een der torpedoboten rakelings een verankerde mijn passeerde. »

De dienst op Engeland ging dus niet gemakkelijk. Dan weer werd de mailboot aangehouden, naar Zeebrugge of Oostende opgebracht, waar de Duitschers de post aansloegen en nauw nagingen. Aldus raakten ze op 't spoor van allerlei

bijzonderheden en hielden zelfs nog bewoners van het bezette gebied aan, die tot hun verwondering gewaar werden, hoe de vijand hun gesnookelde brieven toch in bezit had.

Nederland heeft trouwens veel schepen verloren door de Duitsche zeeroovers-praktijken. En wat ongelukken door de mijnen. Telkens kwamen er berichten als 't volgende uit Vlissingen:

« Betreffende de ernstige ramp, welke heden in het Oostgat plaats had, kunnen wij de volgende bijzonderheden mededeelen. Een Arnemuidensch visschersvaartuig, de « Arn. 16 », was gisteren in het Oostgat bij Westkapelle aan het visschen en kreeg toen een mijn in het net. De schipper sneed het net af en verankerde de mijn, en de autoriteiten werden door den visscher in kennis gesteld met het feit.

Hedenmorgen halftien vertrok daarop het stoomloodsvaartuig no. 14 onder bevel van den loodsschipper, thans buitengewoon luitenant ter zee 3^e klasse, W. Vader naar het Oostgat. Een luitenant ter zee 2^e klasse ging mede ten einde de mijn onschadelijk te maken. Behalve deze 2 officieren waren nog aan boord 6 man van het machine-personeel, 10 van het dekpersoneel, 1 kok en 1 oppasser. Het loodsvaartuig stoomde naar het Oostgat.

Het opzoeken van de verankerde mijn ging niet gemakkelijk, doch ten slotte werd de mijn toch gevonden en begaf de luitenant ter zee zich aan boord van het visschersvaartuig. Nauwelijks was deze aan boord of het loodsvaartuig liep op een mijn en een vreeselijke ontploffing volgde. De kommandant Vader werd dadelijk gedood, doch men slaagde er in zijn lijk op te halen. Van de andere opvarenden van het loodsvaartuig werden de loodsen A. Hoek en Spuy, benevens de loodskweekelingen Ruys en Lefeber, benevens den oppasser Brouwer in de golven geworpen. Men slaagde er niet in hun lijken te vinden.

Door de reusachtige ontploffing was ook het visschersvaartuig snel gaan zinken. Van de 5 zich daarop bevindende opvarenden werd de luitenant ter zee en een der visschers gered, terwijl de 3 anderen eveneens in de diepte verdwenen. »

Een ramp van de vele. Deze gebeurde dus in den Scheldemond. Op de rivier naar Antwerpen lag het verkeer stil. De Duitschers trachtten het enigszins te herstellen. Zoo schreef men in dien tijd uit Vlissingen:

« Als er koopvaarders uit zee de Schelde opkomen, is er op de zee-boulevard te Vlissingen altijd groote belangstelling. Het schouwspel is zoo ongewoon geworden. Nu en dan ziet men een schip met kolen voor Vlissingen of met hout voor Middelburg en dat is alles. Hoeveel te meer was de verwondering dezen morgen, toen een stoomboot, statig aan kwam varen en men van den achtersteven de Duitsche vlag zag wapperen. Loodsen, die honderden booten uit elkander kennen, durfden zweren, dat het vaartuig een Liverpool-boot was. Pijp en romp waren wel nieuw geschilderd, maar de vorm verloochende zich niet.

Het zonderlinge vaartuig vervolgde zijn weg,

passeerde de nieuwe haven en stoomde verder de Schelde op, als waren wij in vollen vreedstijd, toen de weg naar Antwerpen geheel vrij was.

Maar de Nederlandsche marine zond een torpedoboot uit en eenigen tijd later zag men den Duitschen koopvaarder terugkeeren en op de reede ankeren, onder militaire bewaking.

Dit zonderlinge schip was van Zeebrugge gekomen. Het heet nu « Ursula Fischer », wat echter slechts een nieuwe naam is voor den op Engeland veroverden bodem, die vroeger « Lestris » heette.

De bestemming van den koopvaarder was Antwerpen. Deze reis schijnt wel zonderling, als men aan het avontuur van de « Atto » denkt. Eenigen tijd geleden wilden de Duitschers de « Atto » van Antwerpen over de Schelde naar buiten brengen. In het begin van den oorlog was dit schip door de Belgen in beslag genomen, maar na den val van Antwerpen weer in de macht der Duitschers geraakt. Het was dus een prijschip, juist als nu de « Lestris ».

De Nederlanders verboden de « Ursula Fischer » naar Antwerpen op te stoomen: 't was een prijsgemaakt schip en het door te laten, zou een schending der onzijdigheid zijn.

Trouwens, in 1914 had België evenmin zijn buitgemaakte Duitsche booten als de « Gneisenau » naar buiten mogen brengen.

De Duitschers lieten dan uit Bremen een klein bootje komen en gebruikten dit om van Antwerpen grint naar Zeebrugge te voeren. Op Nederlandsch gebied moest de gansche bemanning naar beneden en nam de Nederlandsche marine het bestuur over.

Het was 't eenige vaartuig dat in dien somberen tijd Antwerpen aandeed.

Zoo hebben wij dus een kijkje op zee genomen in dat ontzettend jaar 1917.

XXIX.

AAN HET ITALIAANSCH FRONT.

De nederlaag van Caporetto.

Ook in Italië was er einde 1917 oorlogsmoeheid.

De natie was trouwens steeds verdeeld geweest. Men weet dat er een sterke neutrale partij bestond, die tegen oorlog was. Zij had zich moeten onderwerpen, doch al de tegenslagen en de lange duur van den oorlog was koren op haar molen.

Duitschland werkte ook met goud, om defaitistische propaganda te voeren.

Rusland zond bolsjewistische propagandisten.

De socialisten toonden zich eveneens roerig.

Dan heerschte er een hevige crisis in de bevoorrading, een gevolg van den oorlog en van de Duitsche duikbooten.

In de steden werd er gebrek geleden. Ten slotte ging men winkels en magazijnen plunderen en zoo erg werd het, dat er in Augustus reeds bloedige onlusten ontstonden te Turijn.

Verwoede gevechten tusschen Italiaansche en Oostenrijksche infanterie.

Men zond troepen af op het volk, maar dit beschikte over machine-geweren en bestookte daarmee zijn eigen soldaten.

De Centralen bewerkten zelfs het leger, vooral de geïsoleerde afdeelingen in de Alpen, welke van nieuws verstoken bleven. Men wierp in hun loopgraven allerlei geschriften, waarin beweerd werd, dat Italië in de macht was van Frankrijk en Engeland, en feitelijk als een Engelsche kolonie kon beschouwd worden. « Het was niet vrij meer, moest handelen zooals de Entente gebood, voor Englands imperialistische plannen vechten », en dergelijke ophitsende onzin meer.

Ja, men ging zoo ver valsche Italiaansche dagbladen te verspreiden met berichten over uitgevonden nederlagen, opstootjes, onlusten, over ellende en gebrek.

In den Zomer had men aan 200.000 soldaten verlof moeten toestaan, om den oogst binnen te halen. Zij kwamen terug met een neiging tot vrede. De nota van den paus over vrede en de « nuttelooze slachting » deed de oorlogsmoeheid nog zwaarder gevoelen.

Italië was dus ondermijnd door tweedracht. Er waren zelfs leiders, die het openlijk uitspraken, dat men met den aanstaanden Winter de sol-

daten niet meer in de loopgraven houden zou.

En inderdaad, men zag tegen dien vierden Winter op. Wat zou het worden met levensmiddelen en brandstof? Kon de oorlog toch eindigen!

Wij moeten er ook op wijzen, dat het leger onder gebrek aan goede officieren en gegradeerden leed.

In Italië liet het onderwijs veel te wenschen over en had men een groot aantal ongeletterden bij den troep, en dus viel het moeilijk daar geschikte onder-officieren te vinden.

De geallieerden wisten het natuurlijk wel, dat de toestand bij dien Zuidelijken bondgenoot alles behalve geruststellend was, maar men had toch niet kunnen vermoeden, dat het tot zulk een ramp aanleiding geven zou, gelijk nu het geval zou zijn.

En zoo had men na de zorgen van Rusland nog deze.

De Duitschers zouden de gunstige gelegenheid om te slaan niet laten voorbijgaan en zij bereidden met de Oostenrijkers een geweldig offensief voor.

Einde Augustus 1917 stonden op het Italiaansch front: het 5^e leger Boroëvic met 180.000 man, van de zee tot Monte Nero; het 10^e leger